

Türkiye’de Sağlık Turizmi: Türkiye Ve Özelinde İzmir’de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi Ve Strateji Önerileri

Health Tourism In Turkey: Swot Analysis Of Health Tourism In Turkey And Izmir, And Strategy Recommendations

İlker DAŞTAN¹

Özet

Dünyadaki genel ekonomik bakış açısına göre sağlık turizmi diğer alternatif turizm seçenekleri içinde çok hızlı şekilde gelişen sektörlerden biri konumundadır. Fakat gerek coğrafi konumu ve kültürel yapısı, gerekse de ekonomik ve sağlık sektörü kapasitesine göre Türkiye'nin sağlık turizmi alanında dünya pazarında istediği yeri elde ettiği söylenemez. Dünya sağlık turizmi piyasasında önemli bir ülke olarak yer alabilmek için diğer ülkelerle rekabet etmek kaçınılmazdır. Bu rekabet ortamında ele alınacak olan Türkiye'nin ve örnek olarak seçilen İzmir'in bu alanda güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Bu açıdan, gelişen sağlık turizmi sektöründe bulunan rakip ülkelerin uygulamalarının ne olduğunun araştırılması, kamu ve özel kuruluş çalışmalarının incelenmesi ve bu sektördeki yatırımların artmasının gerekçelerinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmada sağlık turizmi ve çeşitleri ele alınarak, Türkiye ve İzmir'deki mevcut durum incelenmiş, GZFT analizi yardımı ile sağlık turizminin Türkiye ve İzmir'e hangi alanlarda katkı sağlayacağı belirtilerek dünya sağlık turizmi pazarından elde edilen payın artırılabilmesi için çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sağlık turizmi, Türkiye, İzmir, medikal turizm, GZFT analizi

¹ Yrd.Doç.Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, ilker.dastan@ieu.edu.tr

Abstract

From global economic outlook, health tourism has been developing and widespread worldwide in last decades. However, based on its geographic location and cultural structure as well as its economic and health sector capacities, it can be argued that Turkey has not achieved the place it deserves in global health tourism market. Turkey and a selected sample in Turkey, Izmir, have several strengths and weaknesses in this competitive world. In this respect, it is essential to investigate health tourism practices of competing developed countries, examine actions of public and private health organizations, and disclose the importance of health investments. Handling health tourism and its types, this study examines current situation in health tourism sector in Turkey and Izmir, specifies how health tourism can contribute to Turkey and Izmir with the help of SWOT analysis, and brings several suggestions to improve Turkey's share in global health tourism market.

Keywords: Health tourism, Turkey, Izmir, medical tourism, SWOT analysis

1.GİRİŞ

Dünya ülkelerine paralel olarak ülkemizde de turizmin gelişmesi ve ekonomiyi etkileyen önemli sektörlerden biri haline gelmesi, alternatif turizm seçeneklerinin artmasını beraberinde getirmektedir. İnsanların turistik faaliyetler içinde olma sebeplerinden birisi de sağlıktır. Kişiler sağlığını uzun süre koruyabilmek ya da tekrar kazanabilmek için seyahat etmeyi tercih edebilirler. Bunun sonucu olarak sağlık turizmi bu alternatif turizm seçenekleri içinde büyük önem kazanmaktadır. Tüketicilerin refah düzeylerinin yükselmesi, ekonomik krizlere rağmen ülkelerin ticaret gelirlerinde artış olması ve daha önce kapalı ekonomiye sahip birçok ülkenin dünya ile bütünleşme faaliyetlerine yeniden girmeleri dünya turizminin ve dolayısıyla sağlık turizminin uzun yıllar daha gelişmeye devam edeceğinin göstergeleridir.

Dünyanın genel ekonomik bakış açısına göre sağlık turizmi çok hızlı bir şekilde gelişen sektörlerden biri konumundadır. Dünya Ticaret Örgütü, 2012 yılında yayınladığı raporunda sağlık turizmi için yapılan seyahatlerden 100 milyar dolarlık bir ekonomik pazarın oluştuğunu ve bu pazarın 35 milyar dolarının medikal turizm kaynaklı olduğunu açıklamıştır. Örneğin, Tayland'a sağlık turizmi amacıyla son beş yılda gelen turist sayısı iki kat artıp 1,5 milyona ulaşmıştır. Benzer şekilde, Malezya yalnızca Güneydoğu Asya Milliyetleri Birliği'nden 350 bin turist ağırlamaktadır ve her yıl 800 bine yakın Amerikalı, medikal turizm amacıyla ülke dışına seyahat etmektedir. Bu ekonominin dünya çapında boyutunu giderek artıracığı tahmin edilmektedir (DSÖ, 2005; Deloitte, 2008).

Son yıllarda Türkiye'de sağlık alanında ve sağlık turizminde yapılan faaliyetler bu alanın ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Türkiye'ye gelen uluslararası hasta sayısı her geçen yıl artmakta ve özellikle 2010 yılından sonraki artışlar dikkat çekmektedir. 2010 yılında Türkiye'ye gelen uluslararası hasta sayısı 110 bin civarında iken 2012 yılında bu sayı 270 binli seviyelere ulaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2012). Fakat gerek coğrafi konumu ve kültürel yapısı, gerekse de ekonomik ve sağlık sektörü kapasitesine

göre Türkiye’nin sağlık turizmi alanında dünya pazarında istediği yeri elde ettiği söylenemez. 2010 yılında Türkiye global sağlık turizminden aldığı paya göre 9. sırada bulunurken 2012 yılı verilerine göre ülkemiz turizm gelirlerinde 12. sıraya gerilemiş bulunmaktadır (UNWTO, 2013). Türkiye’nin global pazardaki yerini ülke içinde en iyi temsil eden bir örnek olarak seçilen İzmir ili ise Türkiye sağlık turizmi payının çok azını alabilmiş ve 2012 verilerine göre il bazında ekonomik gelir olarak 9. sırada kendine yer bulabilmiştir.

Dünya sağlık turizmi piyasasında önemli bir ülke olarak yer alabilmek için diğer ülkelerle rekabet etmek kaçınılmazdır. Bu rekabet ortamında ele alınacak olan Türkiye’nin ve örnek olarak seçilen İzmir’in bu alanda güçlü ve zayıf çeşitli yönleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, gelişen sağlık turizmi sektöründe bulunan rakip ülkelerin uygulamalarının ne olduğunun araştırılması, kamu ve özel kuruluş çalışmalarının incelenmesi ve bu sektördeki yatırımların artmasının gerekçelerinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmada sağlık turizmi ve çeşitleri ele alınarak, Türkiye ve İzmir’deki mevcut durum incelenmiş, GZFT analizi yardımı ile sağlık turizminin Türkiye ve İzmir’e hangi alanlarda katkı sağlayacağı belirtilerek dünya sağlık turizmi pazarından elde ettiği payı artırabilmesi için çeşitli öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

1.1. Sağlık Turizmi ve Çeşitleri

Sağlık turizmi ve turist sağlığı kavramları birbirinden farklı anlamlar ifade etmektedir. Sağlık turizmi kişinin sağlığını tekrar kazanabilmek, geliştirebilmek ya da koruyabilmek için gerçekleştirdiği tüm turistik seyahatler bütünüdür. Turistin sağlığı ise turistin seyahat halindeyken karşılaştığı her türlü sağlık problemlerinin teşhis ve tedavileri ve çeşitli hastalıklar ve kazalardan korunmak için aldığı önlemler bütünüdür (Gençay, 2007; Aydın ve Şeker, 2011).

Sağlık turizminin ülkeler ve illerin ekonomik durumlarına birçok olumlu etkisi vardır. Sağlık turizminden yararlanmak için ülkeye gelen turistlerden sağlanan gelirlerin ülke ve il ekonomilerini geliştirmesi, ülkeler arasında çeşitli kültürel ve sosyal paylaşımlar sağlaması, bilgi, beceri ve teknoloji alışverişi bunlardan bazılarıdır. Ayrıca sağlık turizmi, ülke ve ilin medikal sektör ve ticaretinin gelişmesi, sağlık hizmetlerinde kalitenin artması ve bu hizmetler doğrultusunda kamu ve sağlık teşekküllerinin bütün bir yapı sergilemesine olumlu yönlerden katkılar sağlayabilmektedir (Annette B ve deArellano, 2007).

Sağlık turizminin gelişimini etkileyen çeşitli engeller ve olumsuz durumlar da mevcuttur. Ülkeler arası ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve teknolojik farklılıklar olması bu engellerin en başında gelmektedir. Uluslararası sağlık sistemlerindeki, sağlık teknolojilerindeki ve kullanılan sağlık malzemelerindeki farklılıklar da sağlık turizminin gelişmesini engelleyebilmektedir. Bunların yanında, ülkelerin yasalarının sağlık turizmine uygun olmaması, kişilerin başka ülke sağlık sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, sağlık sigortalarının kapsamının farklı ülkelerde sağlık hizmeti alımına uygun olmaması gibi faktörler kişilerin sağlık turizmi amacıyla seyahat gerçekleştirmesini zorlaştırabilmektedir (Lengyel ve Ötvös, 2003). Bu nedenle, sağlık turizminin ülke ve il bazında gelişebilmesi için öncelikle bahsedilen bu engellerin kaldırılması gereklidir. Ayrıca, sağlık sektöründe bir standardizasyonun

oluşturulması, ülkeler arası iletişimin kurulması ve sağlık turizminin pazarlanması yönünde çalışmaların yapılması sağlık turizminin gelişmesinde büyük önem taşımaktadır.

Sağlık Bakanlığı kaynaklarına göre ülkemizde de kapsam dahilinde olan üç ana sağlık turizmi çeşiti bulunmaktadır. Bunlar termal ve spa-wellness turizmi, yaşlı ve engelli turizmi ve medikal turizmdir.

a. Termal ve Spa-wellness Turizmi:

Termal ve spa-wellness turizmi su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli kaplıca tedavi türleriyle beraber iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon gibi destekleyici bazı tedavilerin yapıldığı, ayrıca termal suların eğlence ve rekreasyon amaçlıyla da kullanıldığı bir turizm türüdür (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013).

Tüm dünyada yaklaşık 100 milyar dolarlık termal kaplıca ya da spa-wellness pazar potansiyeli olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye termal su kaynakları açısından dünyada 7., Avrupa’da ise 3. sırada yer almakta ve bu termal sular fiziksel ve kimyasal özellikleri bakımından önemli özellikler taşımaktadır (Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, 2013).

Turizm Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de 1,500’e yakın termal su kaynağı bulunmaktadır. Fakat bu kaynakların etkin kullanımı çok azdır. 46 ilde toplam 27,666 yatak kapasitesine sahip 81 termal tesis bulunmaktadır ve bu tesislerin çok azı uluslararası standartizasyona sahiptir (Tablo 1). Termal tesis özelliği olan 8 kuruluşa sahip olan İzmir, Türkiye’nin termal tesis sektörünün %10’unu elinde bulunmaktadır (Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, 2013).

Tablo 1. Türkiye’deki Termal ve Diğer Turizm Amaçlı Tesis Sayıları

	Turizm Yatırım Belgeli		Turizm İşletmesi Belgeli		Toplam	
	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak
Termal Tesisler	18	8.454	63	19.212	81	27.666
Diğer Tesisler	1.176	254.245	2.264	422.542	3.440	676.796
Toplam	1.194	262.708	2.327	441.754	3.521	704.462

Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

Ülkemizde termal ve spa-wellness turizminin neredeyse tüm türlerinin bulunduğu tesisler bulunmakta fakat ülkemiz hizmet verilen turist sayısı bakımından Avrupa ve diğer dünya ülkelerinin gerisinde yer almaktadır. Termal kaynaklar bakımından dünyanın 7. ülkesi konumunda yer alan Türkiye ve termal su kaynağı bakımından Türkiye’nin en verimli bölgesinde yer alan İzmir’in, veriler göz önüne alındığında bu kaynakları etkin şekilde kullanamadığı görülmektedir.

b. Yaşlı ve Engelli Bakımı Turizmi:

Yaşlıların bakım ve diğer ihtiyaçlarını giderebilme amacıyla başka ülkelere seyahat etmelerine yaşlı turizmi; engelli kişilerin bakım ve ihtiyaçlarını giderebilmesi amacıyla seyahatine ise engelli turizmi

denilmektedir. Ülkelerin refah düzeylerine, teknolojik ve ekonomik kalkınmalarına ve demografik yapılarındaki değişimlere bağlı olarak yaşlı bakımı ve turizmi büyük önem kazanmaktadır. Ülkemizde yaşlı turizmi alanına yönelik yeni yatırımlar yapılmaktadır. Bu yatırımlar arasında yaşlılık sebebiyle artış gösteren hastalıkların tanı ve tedavilerini inceleyen, rehabilitasyon, bakım ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması hususunda destek sağlayan geriatri (yaşlılık hekimliği) tedavi merkezleri ile bu ileri yaş grupları için çeşitli gezi turları ve meşguliyet terapileri yer almaktadır. Demografik yapının en çok değişime uğradığı ve il bazlı yaşlanma oranlarının en hızlı arttığı Ege Bölgesi ve özelinde İzmir’de yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri sayılarındaki artış dikkat çekicidir.

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya üzerinde 500 milyondan fazla kişi fiziksel ya da zihinsel bir engel ile yaşamak zorunda kalmaktadır. Daha önceleri engelli insanlar sosyal ortamdaki uzak veya alt kategoride görülen bir grubu oluştururken günümüzde engelli kişiler sorumluluklarının bir çoğunu üstlenebilen, iş hayatından diğer tüm sosyal imkanların kullanımına kadar hayatın içinde olan kişiler konumuna gelebilmişlerdir. Ayrıca, ulaşım ve konaklama gibi konuların engelli insanlar tarafından daha kolay kullanılabilir şekilde düzenleniyor olması engellilerin turizm içinde daha fazla yer alabildiğini göstermektedir. Bu grup için yapılan yatırımlarda en çok dikkat çekenler çeşitli bakım evleri ve klinik oteller, rehabilitasyon merkezleri, rekreasyon alanları ve tatil köyleridir. Engelli bakımı alanında İzmir dahil olmak üzere özellikle Ege Bölgesi’nde çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Bu alanlarda sağlık turizminin gelişmesi bakımından yüksek potansiyellere sahip olduğu düşünülmektedir (Çetinkaya ve Zengin, 2009).

c. Medikal Turizm:

Medikal turizm uzmanlık gerektiren çeşitli tıbbi müdahalelere ihtiyaç duyulduğu için ya da oluşabilecek potansiyel hastalıklardan korunmak için tıbbi bakım alınması amacıyla seyahat etmek olarak tanımlanabilir. Tıp endüstrisi ve teknolojisindeki gelişmelerle birlikte sağlık hizmetine artan talebe bağlı olarak medikal turizme olan talepte de önemli gelişmeler görülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik, eğitim ve refah seviyelerinin yüksek olmasından dolayı sağlık hizmetleri ücretleri de oldukça yüksek olabilmektedir. Ayrıca değişen demografik yapı yüzünden yaşlanan nüfusun sağlık hizmeti talepleri artış sergileyebilmekte ve sağlık harcamalarını artırabilmektedir. Bu harcamaları sosyal güvenlik kurumlarıyla karşılamakta zorlanan ülkeler, başka ülkelerle anlaşmalar yaparak sağlık hizmetlerini düşük maliyetlerle almaya çalışmaktadırlar. Medikal turizm ayrıca hasta tatil deyken sağlık hizmeti alabilmesini sağlayan, hastalar ve hastaların refakatçileri için farklı turizm türlerinin gelişmesini de destekleyen bir turizmdir.

Medikal hizmet talep eden hastalar, bu hizmetleri başka ülkelerden aynı kalitede fakat daha uygun maliyetlerle ve daha kısa bekleme süresiyle temin edebilmektedirler. Mesela, bir Amerikalı kendi ülkesi yerine Brezilya’da medikal hizmet aldığı anda %25-40, Hindistan’da %65-90, Malezya’da %65-80, Tayvan’da %40-55, Türkiye’de hizmet aldığı anda ise %50-65 arasında bir tasarruf sağlayabilmektedir. Örneğin, ABD’de karaciğer nakli fiyatı 300 bin dolar civarındayken Tayvan’da ortalama 90 bin dolar civarındadır. ABD’deki tüp bebek tedavisi 15 bin dolar iken benzer tedavi Türkiye’de ortalama 3 bin

dolara yapılabilmektedir. Kanada’da hastalar medikal bekleme sıralarında ortalama 9 hafta vakit geçirmekte, bu bekleme süreleri kalça kemiği değişimi gibi tedavilerde 26 haftaya kadar çıkabilmektedir (Deloitte, 2008).

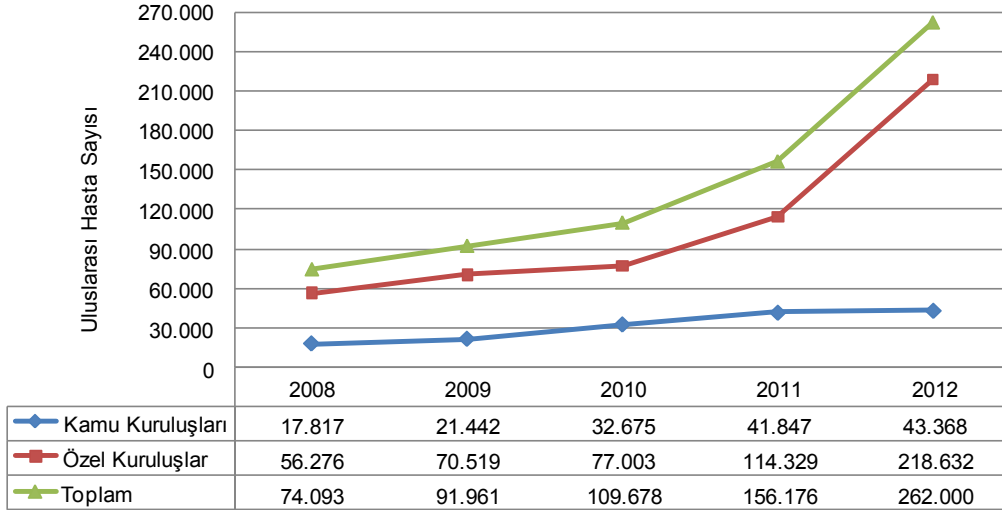
Deloitte araştırma şirketinin verdiği bilgilere göre dünya medikal turizmi pazarı 2010 yılı itibariyle yaklaşık 35 milyar dolar olup, dünyada 10 milyona yakın insan bu amaçla seyahat etmekte ve ortalama 3-5 bin dolar harcama yapmaktadır.

Medikal turizmin sağlanabilmesi için teknik anlamda sağlık donanımı ve kalifiye sağlık iş gücü gerekmektedir. Bu sebeple, hizmet kalitesi bakımından sağlık kuruluşlarında uluslararası standardizasyonun bulunması ve bu kurumlarda yabancı dil bilen çalışanların olması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, belirlenen hedef pazarlara yönelik tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yapılması, sağlık hizmetlerinin satın alınımının sağlanması konusunda sigorta ve sağlık kuruluşlarıyla bir bütün içinde olunması çok büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde son yıllarda sağlık sektöründe meydana gelen gelişmelerin yanı sıra özel hastanelerin katkısının artmasıyla birlikte medikal turizm daha önemli bir konuma gelmiştir. Sağlık turizmi hususunda turistleri kendi bünyelerinden hizmet almalarını hedefleyen birçok hastane uluslararası akreditasyon belgelerini temin etmek için çaba göstermekte ve çeşitli pazarlama stratejileri uygulamaya çalışmaktadır. 2013 itibariyle 4 tanesi İzmir’de olmak üzere ülkemizde 50 JCI akrediteli sağlık kuruluşu bulunmaktadır (Joint Commission International, 2013). Ayrıca sağlık kuruluşları, bilgi ve deneyim eksikliklerini gidermek amacıyla medikal turizm alanında düzenlenen fuarlara katılmakta ve bünyelerine yabancı hastane bölümleri açmaktadırlar.

Sağlık Bakanlığı verilerine göre hazırlanmış Şekil 1’e bakıldığında son yıllarda Türkiye’de sağlık hizmeti alan hastaların sayısının giderek artmakta olduğu, bu artışın hem özel hem de kamu sektörüne yansıdığı görülmektedir. Fakat bu hizmetlerin özel kuruluşlar tarafından karşılanmandaki artışı ise kamuya kıyasla çok daha hızlı olmaktadır.

Şekil 1. Türkiye’ye Gelen Uluslararası Hastaların Hastane Dağılımı

Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

Tablo 2 incelendiğinde, 2012 yılı itibariyle Türkiye’de sağlık hizmeti alan hastaların yaklaşık %83’ünü özel sağlık kuruluşları karşılamış oldukları görülmektedir. Medikal turizm amacıyla gelen turistlerin ise %91’e yakını bu hizmet alımlarını özel sağlık kuruluşlarından gerçekleştirmektedirler.

Tablo 2. Türkiye’de Sağlık Hizmeti Alan Uluslararası Hastaların Hastane Dağılımı

	İkili Anlaşmalı Ülkeler	Medikal Turizm	SGK ile Anlaşmalı Ülkeler	Turistin Sağlığı	Toplam
Devlet Hastaneleri	542	12,821	6,007	21,027	40,397
Özel Hastane	0	154,696	15,427	47,972	218,095
Üniversite Hastanesi	2	1,945	96	1,464	3,507
Toplam	544	169,462	21,530	70,463	261,999

Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

İllere göre sağlık turizmi hasta sayılarına bakıldığında potansiyel ve kalifiye sağlık personeli sayısına rağmen İzmir 2012 yılı verilerine göre kendine ancak 5. sırada yer bulabilmiştir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2012 yılında sağlık turizmi amacıyla İzmir’de 5.779 kişi, turistin sağlığı amacıyla ise 8.360 kişi sağlık hizmeti almıştır (Tablo 3). Türkiye geneline paralel olarak bu kişilerin büyük çoğunluğunun hizmetleri özel hastaneler tarafından sağlanmıştır.

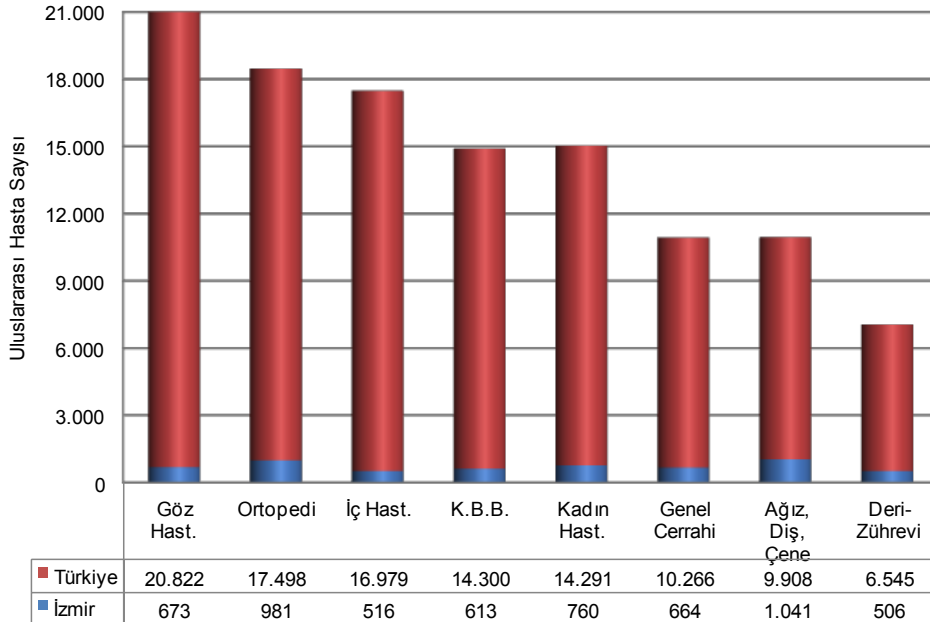
Tablo 3. İzmir’de Sağlık Hizmeti Alan Uluslararası Hastaların Hastane Dağılımı

	Sağlık Turizmi	Turistin Sağlığı	Toplam
Devlet Hastaneleri	118	2.559	2.677
Özel Hastane	5.637	5.141	10.778
Üniversite Hastaneleri	24	660	684
Toplam	5.779	8.360	14.139

Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

Türkiye özellikle göz, estetik, diş, tüp bebek ve kalp ve damar hastalıkları konularında uzmanlaşmış hizmet vermekte olup, bu alanlarda diğer ülkelere kıyaslamalı bir üstünlüğe sahip durumdadır. Turistlerin büyük çoğunluğu bu alanlardaki hizmet alımlarında özel sektörü tercih etmektedirler. Şekil 2’de belirtildiği üzere göz, ortopedi ve iç hastalıkları Türkiye’ye tedavi amaçlı gelen turistlerin en çok hizmet aldıkları bölümler olup, bu bölümlerden hizmet alan turist sayılarıyla diğer bölümler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu bölümler içinden İzmir en çok payı %10 ile ağız, diş, çene hastalıklarından, %7,5 ile deri ve zührevi hastalıklardan ve %6,5 ile genel cerrahiden almaktadır.

Şekil 2. Türkiye ve İzmir’e Gelen Uluslararası Hastaların En Çok Aldığı Hizmetler

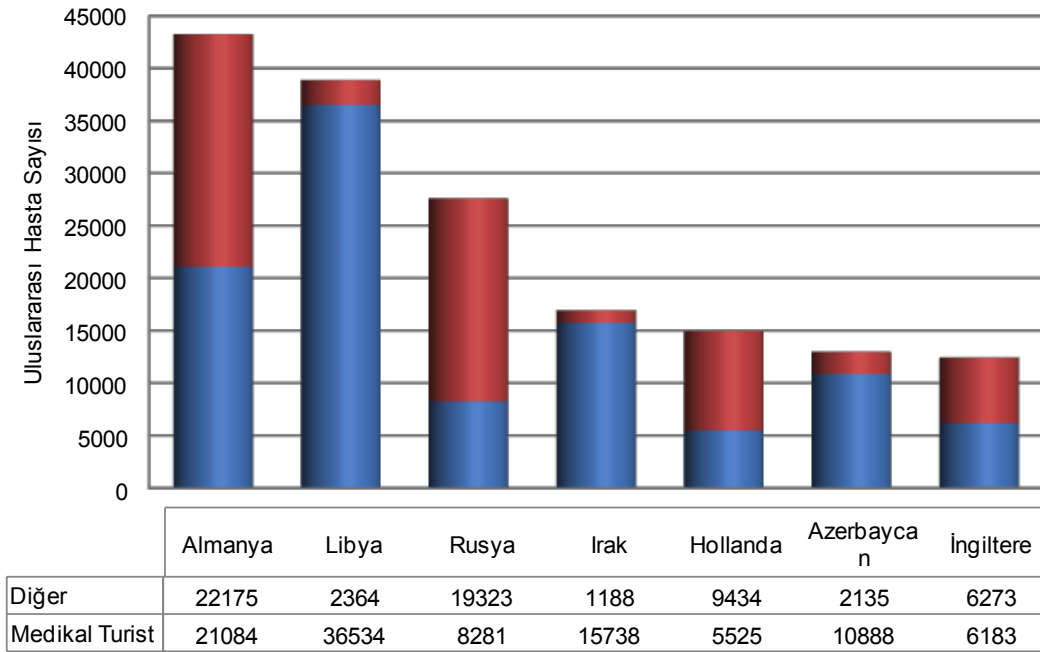
Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

Bu verilere rağmen, Türkiye ve il bazında İzmir medikal turizmde kamu ya da özel sektör açısından henüz bir gelişme stratejisine ve kritere sahip değildir. İstanbul, Antalya, Ankara ve Kocaeli başta olmak üzere 200 civarında sağlık kuruluşu medikal turizm için çalışmalar yapmakta, yabancı sağlık sigorta firmalarıyla anlaşmaktadırlar. Ancak bu konu kitlesel bir hareket haline dönüşmemiştir. İzmir’de ise medikal turizm sağlayan sağlık kuruluşu sayısı diğer büyük illerimize göre çok azdır.

1.2. Hedef Pazarlar

Yıllara göre farklılık göstermesine rağmen, son yıllarda ülkemize en çok sağlık turisti Almanya, Libya, Rusya, Irak ve Hollanda’dan gelmektedir. Bu ülkeleri diğer komşu ülkeler, bazı Batı Avrupa ülkeleri ve ABD takip etmektedir.

Şekil 3. Türkiye ve İzmir’e Medikal Turist Olarak ve Diğer Amaçlarla Gelenlerin Ülke Bilgileri

Kaynak: Sağlık Turizm Daire Başkanlığı 2013

Politik veya ekonomik nedenlerden dolayı ülkelerin gönderdiği uluslararası hastaların içindeki medikal turist oranları gelişmiş ülkelerde düşük, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde ise yüksek görünmektedir (Şekil 3).

Türkiye’de ve İzmir’de sağlık hizmeti veren kuruluşların, hedef pazar stratejisi bakımından gerek lojistik ve coğrafi konumları, gerekse ekonomik durumlardan dolayı üç bölgeyi seçmesi beklenebilir:

- a. Kuzey Amerika: Bu ülkelerdeki sağlık hizmetlerinin pahalı olması ve burada yaşayan bazı kişilerin sigortasız olması veya sağlık hizmetlerinden dolayı ortaya çıkan masrafları karşılayacak kapsamda yeterli sigortalarının bulunmaması, bu kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmak için başka ülkeleri tercih etmelerine neden olmaktadır.
- b. Batı Avrupa: Sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olması, sağlık hizmetleri hususunda yapılan tercihlerin sınırlı olması, talep edilen hizmet sonucunda uzun süreli bekleme yaşanması gibi sağlık hizmetlerinde meydana gelen sıkıntılar buralarda yaşayan insanların sağlık hizmetlerini başka ülkelere almalarına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, bu bölgede Türk nüfusunun fazla olduğu ülkeler de bulunmaktadır.
- c. Komşu Coğrafyalar: Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar, sağlık hizmetlerindeki teknoloji, hekim, altyapı ve diğer kaynaklardaki eksiklikler ve yetersizlikler sebebiyle buldukları ülkelerin yakın coğrafyalarındaki başka ülkelere bu hizmetleri temin etmeyi tercih edebilmektedirler.

Bu ülkelerin Türkiye'yi tercih etmelerinin en önemli sebebi yaşadıkları ülkelere göre daha uygun ve yüksek kalitede hizmet alınabilmesidir. Komşu ve gelişmekte olan ülkelere kıyasla Türkiye'de modern ve kaliteli hizmet veren, teknolojik donanımlı, kalifiye sağlık personeline sahip sağlık kuruluşları bulunmaktadır. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine göre Türkiye'de tedavi ve operasyon için bekleme süreleri daha kısa ve kısıtlamalar daha az olabilmektedir. Ayrıca, İzmir başta olmak üzere Türkiye, coğrafi konumu ve sahip olduğu doğal zenginlikleriyle bu sağlık turistlerine tatil yapma olanağı da sağlamaktadır.

1.3. Türkiye'de ve İzmir'de Sağlık Turizmi Sektörü'nün GZFT Analizi Yardımı ile Mevcut Durumunun Tespiti:

Türkiye ve özelinde İzmir'deki mevcut sağlık turizminin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyip dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamak ve bu bağlamda stratejik yöntemler ve öneriler sunmak amacıyla GZFT (SWOT) analiz tekniği kullanılmıştır. Bu analizde temel amaç, iç ve dış temel faktörler göz önünde bulundurularak var olan güçlü özellikler ve fırsatlardan daha fazla yararlanmak ve zayıf yönler ve tehditlerin etkilerini en az seviyeye indirecek stratejik planlar belirlemektir. (Dyson, 2002)

GZFT analizinin ilk aşaması için ikincil veri kaynaklarından veriler elde edilmiştir. Bu kaynaklar sağlık turizmi literatürü yanında Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri, Kalkınma Ajansları ve Sanayi ve Ticaret Odaları'nın hazırladığı raporlardır. GZFT analizi için gerekli olan veriler ise anket ve çalıştaylardan elde edilmiştir. Nicel veri elde edebilme amacıyla literatür ve raporların sonuçları ışığında bir ölçme değerlendirme anketi hazırlanmıştır. Hazırlanan anket 30 Ekim-1 Kasım 2013'te düzenlenen 5. İzmir İktisat Kongresi'ndeki "Türkiye ve Ege Bölgesi'nde Sağlık Turizmi Sektörü" başlıklı oturumda sunum yapan ve oturumda bulunan tüm katılımcılara uygulanmıştır. Anket ayrıca İzmir'in önde gelen sağlık kuruluşlarında yönetici pozisyonunda bulunan kişilere ve İzmir'de eğitim veren üniversitelerin sağlık ve turizm ile ilgili bölüm öğretim üyelerine e-mail olarak ulaştırılmıştır. Ankete dönüş yapan 162 kişinin %39'u akademisyen, %27'si sağlık kurumlarında yönetici, %34'ü ise

sağlık ve turizm sektöründe çalışan kişilerdir. Anket cevaplarından elde edilen güçlü, zayıf yönler, tehdit ve fırsatlar konulara ayrılmış, her öğeye düşen frekanslar ve yüzdeler çıkarılmıştır. Kullanılan anket formu ekte verilmiştir.

Nicel verileri desteklemek için açık ve odak gruplu görüşmeyle elde edilen nitel veriler kullanılmıştır. İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi’nin “İzmir Kalkınma Planı” hazırlanması temalı proje çalışmasının bir aşamasında İzmir ilindeki sağlık ve turizm ile ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının karar alıcı pozisyonundaki yöneticileri, uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile ortak bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştayda ilk olarak sağlık sektörü ve sağlık turizmi sektörünün mevcut analizi ve sorunlarının tespiti için beyin fırtınası yöntemi kullanılmış, katılımcılardan sektörlerin güçlü ve zayıf yönlerini ve fırsatlar ve tehditlerin neler olduğunu beşer madde olarak bir kağıda sıralamaları istenmiştir. Verilen yanıtlar bilgisayar ortamına aktarılıp gruplanarak görüş sıklığına göre GZFT tablolarına yerleştirilmiştir. Son aşamada ise analizler neticesinde belirlenmiş olan güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler göz önünde bulundurularak stratejik planlamalar ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

1.3.1. Sağlık Turizminde Türkiye ve İzmir’in Güçlü Yönleri:

- Türkiye’de genç nüfusun fazla olması, eğitilebilir ve kalifiye iş gücü potansiyeline sahip olması, gelişmiş insan kaynakları ve ekonomisinin bulunması, ülkemizin dünya çapında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.
- Sağlık alanında yapılan yatırımların olumlu sonuçlar ortaya çıkarmasından dolayı ülkemizdeki birçok sağlık kurumu, diğer ülkelerdeki sağlık kurumlarıyla rekabet edebilecek düzeye ulaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2012)
 - İzmir, Türkiye’deki son yıllarda yapılan sağlık yatırımlarından en çok payı almış illerin başında gelmektedir. Her ne kadar olumlu sonuçlanmasa da Expo 2020 adaylığı sürecinde İzmir’in başvuru teması sağlıklı yaşam olarak seçilmiş ve bu sebeple İzmir’e birçok yeni sağlık kuruluşunun faaliyete geçmesi ve organizasyonların düzenlenmesi planlanmıştır.
- Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kıyasla Türkiye’de sağlık hizmetleri daha az maliyetli durumdadır (Deloitte, 2008; Sağlık Bakanlığı, 2012).
- Türkiye, JCI (Joint Commission International) akreditasyonuna sahip 50 hastane ile dünya sıralamasında ilk sıralarda bulunmaktadır (JCI, 2014).
 - İzmir’de akreditasyon almış 4 sağlık kuruluşunun olması, bu alanda İzmir’i birçok ile göre daha başarılı kılmaktadır.
- Turizm Bakanlığı verilerine göre Türkiye, sahip olduğu termal kaynaklar bakımından Dünya’da yedinci, Avrupa’da ise üçüncü sırada yer almaktadır (Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, 2013).
 - İzmir, Türkiye’nin termal su kaynakları bakımından en verimli illerinden biridir (Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, 2013).

- Türkiye ve İzmir’de mevcut olan termal tesislerin çoğunun beş yıldızlı kritere sahip olması ve bu tesislerde spa ve wellness hizmetlerinin tüm çeşitlerinin bulunması, tercih edilme konusunda ülkemizi ve İzmir’i öne çıkartan bir başka unsurdur (Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011; İZTO, 2013).
- Türkiye uygun iklimi ve tarihi ve turistik mekanlarıyla çeşitli turizm avantajları olan, her yıl turist sayısının hızla arttığı bir ülkedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013).
 - Tedavi amaçlı İzmir’e gelen kişiler Selçuk Meryem Ana’da hacı olabileceği gibi, diğer bir çok tarihi mekanları gezme olanağına sahip olup, ayrıca Türkiye’nin en popüler kıyı turizm olanaklarından da faydalanabilmektedir (İZTO, 2013).
- Coğrafi konumundan dolayı Türkiye, çevresinde yer alan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 700 milyona yakın bir kesime hitap edebilecek merkezi bir konuma sahiptir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013).
 - Kruvazer turizminin avantajları ve direkt uçuşlar sayesinde bu bölgedeki insanların İzmir’e ulaşımı gün geçtikçe daha da kolay bir hale gelmektedir (İZTO, 2013).
- Türkiye, sağlık turizmine önemli katkılar sağlayan ulaşım, otelcilik, sigorta, pazarlama ve eğitim gibi sektörlerde yüksek standartlı bir altyapı ve donanımına sahiptir (Sağlık Bakanlığı, 2012).

1.3.2. Sağlık Turizminde Türkiye ve İzmir’in Zayıf Yönleri:

- Türkiye’de sağlık turizmi anlamında farkındalık ve bilinç tam olarak gelişmemiştir. Bu alandaki kurumsal oluşum son yıllarda gelişmeye başlamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2012).
- Sağlık turizminde önem arz eden Dünya ve Avrupa sağlık mevzuatı, hasta hakları gibi konularda Türkiye ve İzmir’de sağlık hizmeti veren personel ve hastane yöneticilerinin bilgi ve tecrübeleri yeterli düzeyde değildir.
- Ülkemizde akreditasyona sahip birçok özel hastane bulunmasına rağmen kamu hastanelerinin çok azı bu belgeye sahip durumdadır (JCI, 2014).
 - İzmir’de JCI akreditasyonuna sahip kamu ya da üniversite hastanesi bulunmamaktadır.
- Türkiye genelinde sağlık alanında hizmet verebilecek yetişmiş ara eleman sayısı yetersiz kalmaktadır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2011 yılı itibariyle ülkemizde 125 bin hemşire (hemşire başına 600 kişi), 111 bin sağlık memuru (sağlık memuru başına 730 kişi) ve 52 bin ebe (ebe başına 1440 kişi) bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2011).
 - İzmir, sağlık memuru, ebe ve hemşire sayısında ülke ortalamasının altında kalmıştır. İzmir’de 7500 (toplam sayının %6’sı) hemşire, 5500 (%5) sağlık memuru ve 2500 (%1) ebe bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2011).

- Sağlık turizmi amacıyla ülkemizi ve İzmir’i tercih eden turistlere sağlık hizmetini verecek sağlık personelleri arasında yabancı dil bilgisine sahip olanların sayısı çok azdır. Özellikle, devlet hastanelerinde görevli olup, yabancı dil bilmeyen personelin sayısı daha da fazla durumdadır.
- Sağlık turizmi ile ilgili tanıtımlar, ülke ve İzmir çapında yeterli düzeyde yapılmamaktadır. Bazı ülkelerin Türkiye ile ilgili negatif kanaate sahip olması ülkemiz açısından olumsuz bir etkiye sebep olmaktadır. Bunun en önemli sebebi, bu ülkelerin Türkiye’deki sağlık sektörünün işleyişi konusunda eksik bilgiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.
- Türkiye’de lojistik hizmetlerin koordinasyonunda yetersizlik vardır.
 - İzmir’e olan yurtdışı ve yurtiçi uçuşlar ülkemizde bulunan diğer turistik şehirlere kıyasla halen çok az sayıdadır (İzmir Kalkınma Ajansı, 2009).
- Ülkemizde var olan sağlık kuruluşları ve sigorta şirketlerinin yabancı ülkelerde bu hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyumu zayıftır (Sağlık Bakanlığı, 2012).
- Türkiye’de, bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeni ile bir hastanın zarar görmesi anlamına gelen malpraktis konusunda yasaların yetersiz olması nedeniyle, hatalı tedavi meydana geldiğinde yerel mahkemeler tarafından gerekli ve yeterli yardım alınmamaktadır. Ayrıca, yapılan yanlış fiyatlandırmalar da bir diğer olumsuz sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Özsarı ve Karatana, 2013).
- Sağlık turizmi ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmalarına gereken önem verilmemektedir (Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011).
- Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve diğer sektörler arasında bağlantı ve uyum sorunu bulunmaktadır. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan sağlık reformlarındaki bazı uygulamaların sağlık turizmini olumsuz yönde etkilediği görülebilmektedir.

1.3.3. Sağlık Turizminde Türkiye ve İzmir’in Fırsatları:

- Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya üzerinde gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok ülkenin nüfus yapısında değişiklikler olmakta, yaşlı nüfusun oranı artmakta ve dolayısıyla yaşlanan nüfusa sahip ülkelerin sağlık hizmetleri taleplerinde önemli artışlar yaşanmaktadır (Deloitte, 2008).
- Gelişmiş ya da gelişmekte olan bazı ülkelerde sağlık sistemlerinin tercih farkı yüzünden ulusal sağlık hizmetleri yetersiz ya da pahalı olmakta ve bu ülke vatandaşları sağlık hizmetlerini başka ülkelere alma yönünde eğilim göstermektedirler. (Tatar, 2011)
- Gelişmiş ülkeler kadar gelişmemiş ülkelerde de cepten ödeme sistemlerinin yarattığı problemlerden ya da ülke içi problemlerden dolayı dış ülkelere ve Türkiye’ye olan talepte artışlar yaşanmaktadır. (Tatar, 2011)
- Uluslararası seyahat maliyetlerinin düşmesi ile uluslararası sağlık hizmeti maliyeti azalmakta, sağlık hizmetlerine taleplerde artışlar görülebilmektedir (Yıldırım ve Akbulut, 2012).

- Türkiye yaş ortalaması olarak genç bir nüfusa sahiptir. Fırsatlar değerlendirilirse yeterli iş olanaklarına kavuşulabilecek ve özellikle genç nüfus sağlık sektöründe işgücü, finansman ve insan kaynakları açısından bir avantaj taşıyabilecektir. Sağlanacak istihdam sayesinde Türkiye ve İzmir ekonomisi önemli getiriler elde edebilecektir.
- Sağlık turizmi sonucunda artan turist sayısı ile bölgemize ve İzmir'e yabancı sermaye girişinde artış sağlanabilecektir (İzmir Kalkınma Ajansı, 2009; Sağlık Bakanlığı, 2012; İZTO, 2013).
- Sağlık alanında doğru işletmeye yönelik akılcı düzenlemeler yapıldığı takdirde, Türkiye'de mevcut bulunan iyi yetişmiş hekim ve sağlık personeli, Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer ülkelere daha ucuz ve kaliteli sağlık hizmeti sunabilir. Bu da sağlık kurumlarının finansal güç kazanımını artıracaktır (Tübitak, 2013).
- Sağlık turizminde meydana gelen gelişmelere paralel olarak sağlık alanındaki diğer sektörlerle yatırım yapılması konusunda eğilimler daha da artabilecektir.
- Yapılacak yeni yatırımlar sayesinde sağlık turizmi sektöründeki marka gücü değerlendirilecek ve bu alanlarda diğer ülkelere karşı rekabet gücü artabilecektir.

1.3.4. Sağlık Turizminde Türkiye ve İzmir'in Tehditleri:

- Türkiye ve İzmir'in bir takım sağlık turizmi alanlarında kıyaslamalı olarak avantajı bulunsa da bu alanlardaki rakip sayısı oldukça fazladır. Çeşitli Avrupa Birliği ülkeleri, Doğu ve Uzak Doğu ülkeleri bu rekabet pazarının içerisinde yer almaktadır. Bu ülkelere karşı Türkiye'nin rekabette daha arkada yer almaktadır (Deloitte, 2008).
- Bilgi ve veri yetersizliğinden dolayı ülkemizdeki sağlık turizmi sektörünün hangi noktaya ulaştığını, sektörün büyüklüğünü ve bu alanlardaki yönelimlerinin neler olduğunu incelemek oldukça zor olmaktadır.
- Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık alanında yapılan bir takım reformlar, devlet hastanelerinde görevli olan nitelikli doktor ve sağlık personelinin özel sektöre yönelmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda kamu alanında istihdam sorunları ortaya çıkmıştır (Özsarı ve Karatana, 2013).
- Ülkemizde, sağlık sektöründe hizmet veren bazı özel kurumlar tarafından ve yabancı hasta bölümleri oluşturarak ticari anlamda kar gütmeye yönelik bazı kamu kurumları tarafından fazla ödeme yapan yabancı uyruklu hastalar daha ön planda tutularak pozitif ayrımcılık yapılmakta, bunun neticesinde diğer hastalara 'ikinci sınıf hasta' tutumu sergilenebilmekte, bir takım kotalar konulmakta ve bunun gibi başka sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2011; Özsarı ve Karatana, 2013).

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanların turistik faaliyetler içinde olma sebeplerinden birisi sağlıktır. Kişiler sağlığını uzun süre koruyabilmek ya da tekrar kazanabilmek için seyahat etmeyi tercih edebilirler. Bu açıdan, sağlık

turizmi son yıllarda çok hızlı bir şekilde gelişen ve yıllık 100 milyar dolar civarı bir büyüklüğe sahip olan sektörlerden biri konumuna gelmiştir. Ülkelerin ekonomik büyüklüklerinin artması, refah seviyelerinin yükselmesi, ticaret gelirlerinde artış olması ve kapalı ekonomiye sahip birçok ülkenin dünya ile bütünleşme faaliyetlerine girmeleri dünya turizminin ve dolayısıyla sağlık turizminin uzun yıllar daha gelişmeye devam edeceğinin göstergeleridir

Her ne kadar son yıllarda sağlık alanında önemli gelişmeler görülse de, gerek coğrafi konumu ve kültürel yapısı, gerekse de ekonomik ve sağlık sektörü kapasitesine göre Türkiye’nin sağlık turizmi alanında dünya pazarında istediği yeri elde ettiği söylenemez. 2010 yılında Türkiye global sağlık turizminden aldığı paya göre 9. sırada bulunurken 2012 yılı verilerine göre ülkemiz turizm gelirlerinde 12. sıraya gerilemiştir. Türkiye’nin global pazardaki yerini ülke içinde en iyi temsil eden bir örnek olarak seçilen İzmir ili ise Türkiye sağlık turizmi payının çok azını alabilmiş ve 2012 verilerine göre il bazında ekonomik gelir olarak 9. sırada kendine yer bulabilmiştir.

Dünya sağlık turizmi piyasasında önemli bir ülke olarak yer alabilmek için diğer ülkelerle rekabet etmek kaçınılmazdır. Bu rekabet ortamında Türkiye’nin ve örnek olarak seçilen İzmir’in bu alanda güçlü ve zayıf çeşitli yönleri bulunmaktadır. Türkiye ve İzmir’in sağlık turizmi alanında zayıf yönlerini azaltıp, güçlü taraflarını ortaya koyup geliştirerek dünya çapındaki sağlık turizmi alanında pay sahibi olabilmesi için aşağıda belirtilen strateji önerileri ve uygulamalar faydalı olacaktır.

- Uzun ve kısa vadeli hedefler konulmalı, öncelikler belirlenmelidir. Hedef pazar olarak seçilen ülkeler ve bu ülkelerdeki hastalar üzerine yoğunlaşılmalıdır. Bu hedef pazarlar belirlenirken ulaşımı kolay, çeşitli ticari anlaşmaları olan veya kültürel benzerlikler olan ülkeler seçilebilir. Ayrıca yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarımızın Türkiye’de ve İzmir’de tedavi olmaları teşvik edilmelidir.

- Ülkemizdeki sağlık kuruluşları, sigorta şirketleri, Sağlık Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında bağlantı ve uyum sağlanıp ortak pazarlama çalışmaları içine girilmeli, belirlenen ülkelere şubeler oluşturularak sağlık turizmi alanlarındaki hedef pazarlara yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

- Hedef pazar belirlerken İzmir’e ulaşımı direkt uçuşlar ya da kruvazer ile kolay olan bölgeler ve yakın coğrafi ülkeler tercih edilmeli, özellikle bu ülkelerdeki hedef topluluklar için İzmir için tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

- Devlet veya sponsor kaynaklarının desteğiyle hedef ülkelere yönelik tanıtım ve pazarlama konusunda yapılacak olan uluslararası fuarlara katılım sağlanmalı ve bu programlarda Türk sağlık sistemi hakkında bilgilendirme yapılmalıdır.

- Bu tarzda düzenlenen fuar ya da kongrelerin İzmir’deki kongre merkezlerinde ya da turistik mekanlardaki beş yıldızlı otellerde yapılması organize edilmeli, bu tanıtım programlarında görsel ve yazılı ibareler özenle seçilmeli ve tanıtımı yapılacak ülkelerin resmi dillerinin kullanılması hususuna dikkat edilmelidir.

- Ülkemizde sağlık turizmi alanında hizmet veren kurumlar arasında bütünlük oluşturulmalı, ayrıca akredite ve kalite belgeli kurumların ve uluslararası organizasyonlar yapan kuruluşların sayıca artması sağlanmalıdır.
- Türkiye’de mevcut olan sağlık teknolojisi ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sağlık teknolojisi arasındaki farklılıkların aza indirilmesi ya da giderilmesi için üretilen veya ithal olarak alınan ürünlerin sağlık donanımının standart hale getirilmesi gerekmektedir.
- Ülkemizde sağlık turizmine katkı sağlayacak olan hastanelere teşvik ve yardımların yapılması, bu avantajlar sağlanırken özel hastaneler kadar devlet hastanelerinin de katılımının artırılması planlanmalıdır.
 - Medikal turizminin gelişmesi amacıyla İzmir ölçekli sağlık serbest bölgeleri kurulabilir. Bu amaca yönelik olarak ve ulusal sağlık hizmetleri sektörünün rekabet gücünü artırabilmek için çeşitli destek, vergi indirimleri ve teşvikler sağlanmalıdır.
- Akreditasyon belgesi alma ve yabancı dil bilme konularında daha fazla yoğunlaşarak hizmet verecek personelin bu konulara hakim olabilmesi için gerekli eğitim verilmelidir.
- Sağlık turizmi alanında, kamu ve özel kuruluşlarca yapılan bütün çalışmalar bir araya getirilmeli, eksiksiz bir veri sistemi oluşturularak bilgilere ulaşım olanağı artırılmalı ve bu bilgilerin ana bir başlık altında toplanması sağlanmalıdır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde yer alan müdürlükler ve turizmle alakalı hizmet veren tüm kamu ve özel kuruluşları kapsayacak şekilde görsel ve yazılı reklamlar – tanıtıcı yayın faaliyetleri, broşür basımı ve bunların bölgesel dağıtımı, websitesinde sağlık turizmi kapsamında ana başlıklar oluşturma, vb. – yapılarak turistlere, ülkemizde yürürlükte olan sağlık sistemi ile ilgili tanıtımlar yapılmalıdır.
 - Turist sayısı olarak ilk sıralarda yer alan İzmir özelinde turizm tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilip, İzmir’in bölgesel olarak daha avantajlı bir konuma sahip olması sağlanmalıdır.
- Sağlık turizmi kapsamında, turistlerin ilgilerini çekmek amacıyla ülkemizde yer alan ve tercih bakımından üst sıralarda bulunan turistik yerler belirlenmeli ve buralara medikal turizm bakımından daha da ağırlık verilmelidir.
 - İzmir’de en çok tercih edilen turistik yerler olan Meryem Ana, Efes, Çeşme, Bergama, Foça gibi bölgelere yakın ya da bu bölgelere ulaşımın kolay olduğu yerlerde sağlık turizm hizmetlerinin artırılması hedeflenmelidir. Ayrıca, bu bölgelerde bulunan turistlerin sağlığı için mobil sağlık hizmetleri birimleri de oluşturulabilir.
- Yerli ve yabancı sigorta şirketleri arasında bütünlük ve uyum sağlanarak, sağlık turizminden yararlanmak adına ülkemizi ve İzmir’i tercih edecek turistlerin sağlık güvenceleri konusunda karşılaşabileceği sorunların asgari olması sağlanmalıdır. Bu kurumlarla özel anlaşmalar yapılmalı, yasal düzenlemeler getirilerek denetimlerin sıklaşması sağlanmalıdır.

- Sağlık turizmi kapsamında turistlerin ülkemizi ve İzmir’i tercih etmeleri amacıyla bir takım özel sağlık turizmi paketleri hazırlanmalı, içerik olarak ulaşım, konaklama, fiyatlandırma, tedavi öncesi ve sonrası bakım ücretleri gibi konularda turistlere gerekli bilgi verilmelidir.
- Sağlık turizmi için ülkemize ve İzmir’e gelen turistlerin sosyal yalıtım anlamında sorunlarla karşı karşıya kalmamaları için sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmeli, bu alanda turizm sektöründe hizmet veren kuruluşlarla ortak çalışmalarda bulunulmalıdır.
 - Turistik ve tarihi mekanlarının çokluğuyla ön plana çıkan İzmir’e medikal turizm ya da yaşlı turizmi amacıyla gelen turistler için özel turistik programlar düzenlenmelidir.
- Ülkemizde kamu alanında sağlık kuruluşlarında görevini sürdüren doktor ve sağlık personelinin, hedef pazar olarak belirlenen ülkelere eğitim veya çalışma için gönderilmesi sağlanmalı, bu kişilerin elde edeceği başarı ve tecrübeye dayanarak yabancı uyruklu hastaların bu kişiler tarafından tedavi edilme tercihi amaçlanmalıdır. Bununla birlikte, yabancı uyruklu doktor ve sağlık personelinin de ülkemizde çalışma iznini daha kolay alması konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ülkemizde malpraktis ile ilgili mevcut yasaların yeniden düzenlenerek hatalı tedavi meydana geldiğinde ve bunun sonucunda yapılacak olan haklı başvuru talepleri sonrasında yerel mahkemelerden gerekli yardımın alınması sağlanmalıdır.
- Ülkemizde bulunan üniversitelerin tıp, sağlık ve işletme fakültelerindeki eğitim ve öğretim ders programlarına mevcut derslerin yanında ‘Sağlık Turizmi’, ‘Sağlık Yönetimi’ ve ‘Sağlık Ekonomisi’ gibi dersler de eklenmelidir.
 - Mevcut eğitim sistemine entegre edilecek sağlık ve sağlık turizmi kökenli dersler, pilot il olarak eğitim ve araştırma hastanelerinin çok sayıda bulunduğu İzmir seçilerek İzmir bünyesindeki üniversite ve dengi okullarda ders programlarına dahil edilip, kısa vadeli çıktılar analiz edilebilir.

3. KAYNAKLAR

- de Arellano, Annette Ramirez (2007), “Patients without borders: the emergence of medical tourism”, *International Journal of Health Services*, sayı.37, (193-8).
- Aydın, Dursun-Şeker, Süreyya (2011), “Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi” <http://www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-74694/h/rehber-uygulama.pdf> (01.11.2013).
- Çetinkaya, T- Zengin, B (2009), “Yaşlı bakımı ve turizm”, *VII.Geleneksel Turizm Paneli*, Sakarya, (172-180).
- Deloitte (2008), “Medical tourism. Consumers in search of value”, Washington: Deloitte http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Croatia/Local%20Assets/Documents/hr_Medical_tourism.pdf (31.01.2014).

- Dünya Sağlık Örgütü (2005), “Trade in health-related services and GATS”, Cairo: World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean. Dünya Sağlık Örgütü <http://www.who.int/bulletin/volumes/89/1/10-076612/en/> (10.01.2014).
- Dyson, Robert (2002), “Strategic Development and SWOT Analysis at the University of Warwick”, *European Journal Of Operational Research*, sayı.152, (631–640).
- Gençay, C (2007), “Sağlık Turizmi”, (Ed) M. Bulu ve İ.H. Eraslan, *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü*, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi, (172-180).
- İzmir Kalkınma Ajansı (2009), “İzmir Mevcut Durum Analizi”, İzmir Kalkınma Ajansı, http://www.izka.org.tr/files/Mevcut_Durum_Analizi.pdf (23.04.2014).
- İZTO (2013), “İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Faaliyet Raporu 2013”, İzmir Ticaret Odası, <http://www.izto.org.tr/portals/0/kurumsal/2013yilifaaliyetraporu.pdf> (01.05.2014).
- Joint Commission International (2014), “JCI Akreditasyonuna Sahip Kuruluşlar”, Joint Commission International, <http://tr.jointcommissioninternational.org/about-jci/jci-accredited-organizations/> (11.02.2014).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. Sağlık ve Termal Turizm (2013), “Sağlık ve Termal Turizm”, <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10392/saglik-ve-termal-turizm.html> (12.01.2014).
- Lengyel, Gabor- Ötvös, P (2003), “Cross-border cooperation in health care in the acceding countries”, *Free movement and cross-border cooperation in Europe. The Role of Hospitals & Practical Experiences in Hospitals*, Entente Des Hospitaux Luxembourgeois, (79-82).
- Özsarı, Salih Haluk-Karatana, Özlem (2013), “Sağlık Turizmi Açısından Türkiye’nin Durumu”, *J Kartal TR*, sayı.24(2),(136-144).
- Sağlık Bakanlığı (2011), “Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2011”, Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/siy_2011.pdf (01.05.2014).
- Sağlık Bakanlığı (2012), “Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu 2012”, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://www.saglik.gov.tr/BAKAN/dosya/1-78964/h/medikalturizmweb.pdf> (15.03.2014).
- Sağlık Bakanlığı (2013), “Termal Bölgeler”, Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, <http://www.saglikturizmi.gov.tr/34-termal-bolgeler.html> (10.03.2014).
- Sağlık Turizm Daire Başkanlığı (2013), “Sağlık Turizmi 2012 Faaliyet Raporu”, Sağlık Bakanlığı, http://saglikturizmi.gov.tr/dosyalar/Saglik_Turizmi_2012_Faaliyet_Raporu.pdf (11.03.2014).
- Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011), “Medikal Turizm Araştırması 2011”, Sağlık Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://www.saglikturizmi.gov.tr/saglik-turizmi-kitaplari/Medikal%20Turizm%20Arastirmas%C4%B1%20T%C3%BCrk%C3%A7e.pdf> (01.05.2014)
- Tatar, M. (2011), “Sağlık Hizmetlerinin Finansman Modelleri: Sosyal Sağlık Sigortasının Türkiye’deki Gelişimi”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, sayı.1, (103-130).
- Tübitak (2013), “Tübitak Vizyon 2013, Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Durumu, SWOT Analizi, (Yazan: Ali Savaş)”, Tübitak, Ankara, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/si/EK-21.pdf, (11.04.2014).

UNWTO (2013), “UNWTO Tourism Highlights 2013 Edition”, UNWTO, http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_lr_0.pdf (03.02.2014).
Yıldırım, Hasan Hüseyin-Yıldırım Türkan-Akbulut Yasemin (2012), “Sağlık Sigortacılığı”, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1498, <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/sak205u.pdf>, (13.04.2014).

4. EK

I. Bölüm: GZFT Analizine İlişkin Sorular

Türkiye ve İzmir ili ile alakalı aşağıdaki sorular için size en uygun seçeneğe çarpı (X) işareti koyunuz.

Soru Numarası	Anket Soruları	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Sağlık turizmi ülkemize önemli ekonomik gelirler sağlayacaktır.					
2	Kalifiye sağlık iş gücü potansiyelimiz yeterli düzeydedir.					
3	Sağlık hizmetleri maliyetimiz düşüktür.					
4	Diğer ülke sağlık kuruluşlarıyla rekabet gücümüz yeterli düzeydedir.					
5	Mevcut sağlık personelimiz diğer ülkelere daha uygun ve kaliteli hizmet verebilir.					
6	Sağlık turizmi konusunda bilgi ve veri miktarı yeterli düzeydedir.					
7	Ülkemiz ulaşım, otelcilik, sigorta, pazarlama ve eğitim gibi sektörlerde yüksek standartlı bir altyapı ve donanıma sahiptir.					
8	Sağlık turizmi ile ilgili tanıtımlar yeterli düzeydedir.					
9	Sağlık turizmi ile ilgili pazarlama stratejileri ve araştırmalar yeterli düzeydedir.					
10	Sağlık turizmi sayesinde ülkemize gelen turist sayısında artışlar olmaktadır.					
11	Sağlık turizmi bilinci yeterli düzeydedir.					
12	Hizmet veren sağlık personelinin bilgi ve tecrübeleri yeterli düzeydedir.					
13	Hizmet veren sağlık personelinin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.					
14	Termal tesislerimiz turizm için ülkemizi cazip kılmaktadır.					
15	Ülkemiz komşu ülkelere sağlık ve turizm açısından hitap edebilecek konuma ve pozisyona sahiptir.					
16	Sağlık sektöründe hizmet verebilecek yetişmiş ara eleman sayısı yeterli düzeydedir.					
17	Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar sağlık turizmi için olumlu sonuçlar doğurmuştur.					
18	Sağlık turizmi için Sağlık Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışmaları yeterli düzeydedir.					
19	Sağlık kuruluşları ve sigorta şirketlerimizin yabancı ülkelerde bu hizmetleri veren kurumlarla bağlantı ve uyumu yeterli düzeydedir.					
20	Malpraktis konusunda yasalarımız yeterli düzeydedir.					
21	Sağlık turizmi konusunda uluslararası rakiplerimiz sayıca çok fazladır.					
22	Hedef pazar seçimleri yüksek getirisi olan turistlere göre yapılmalıdır.					
23	Özel hastaneler kamu hastanelerinden daha kaliteli hizmet vermektedir.					
24	Özel hastanelerin sağlık turizmine katkısı daha fazladır.					
25	Sağlık turizmi hizmeti veren kurumlar arasında bir bütünlük vardır.					
26	Ülkemizin turizm kapasitesi sağlık turizmi için bir avantaja dönüştürülmüştür.					
27	Sağlık turizmi için teşvik paketleri oluşturulmalıdır.					

II. Bölüm: GZFT Analizine İlişkin Açık Uçlu Sorular

1. Ülkemiz ve İzmir’in sağlık turizmi sektöründeki güçlü yönlerini sıralayınız.
2. Ülkemiz ve İzmir’in sağlık turizmi sektöründeki zayıf yönlerini sıralayınız.
3. Ülkemiz ve İzmir’in sağlık turizmi sektöründeki fırsatlarını sıralayınız.
4. Ülkemiz ve İzmir’in sağlık turizmi sektöründeki tehditlerini sıralayınız.
5. Sağlık turizmi faaliyetleri gerçekleştirirken karşılaştığınız sorunları önem sırasına göre sıralayınız.
6. Sağlık turizminin gelişmesi için önerilerinizi sıralayınız.